

KUUETEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2020

1Kn 17:1.8–16 (Fl 4:10–14; Lk 10:38–42)

1 Tisbelane Eelija, Gileadi Tisbest, ütles Ahabile: «Nii tõesti kui elab ISSAND, Iisraeli Jumal, kelle ees ma seisan: neil aastail ei ole kastet ega vihma muidu kui minu sõna peale!»

[2 Ja temale tuli ISSANDA sõna, kes ütles:

3 «Mine siit ära ja pöördu ida poole ning ole varjul Kriti jõe ääres, mis on ida pool Jordanit!

4 Jõest saad sa juua, ja ma olen käskinud kaarnaid seal sind toita.»

5 Ja ta läks ning tegi ISSANDA sõna järgi: ta läks ja elas Kriti jõe ääres, mis on ida pool Jordanit.

6 Ja hommikuti töid kaarnad temale leiba ja liha, samuti õhtuti leiba ja liha, ja ta jõi jõest.

7 Aga mõne aja pärast juhtus, et jõgi kuivas, sest maal ei olnud vihma.]¹

8 Ja temale tuli ISSANDA sõna, kes ütles:

9 «Võta kätte, mine Sareptasse, mis kuulub Siidonile, ja ela seal! Vaata, ma olen käskinud ühte lesknaist seal sind toita.»

10 Ja ta võttis kätte ning läks Sareptasse. Ja kui ta jõudis linna värava juurde, vaata, siis oli seal üks lesknaine puid korjamas. Ja ta hüüdis teda ning ütles: «Too mulle ometi pisut vett mõne nõuga, et saaksin juua!»

11 Ja kui naine läks vett tooma, siis ta hüüdis temale järele ning ütles: «Too mulle ka paluke leiba!»

12 Aga naine vastas: «Nii tõesti kui ISSAND, su Jumal, elab, ei ole mul kakukestki, vaid ainult peotäis jahu vakas ja pisut õli kruusis. Vaata, ma olen korjanud paar puutükki, ja ma lähen ning valmistan midagi enesele ja oma pojale, et saaksime veel süüa, enne kui sureme.»

13 Siis ütles Eelija temale: «Ära karda! Mine tee, nagu sa oled öelnud! Aga esmalt valmista sellest mulle pisike kook ja too see minule! Pärast valmista enesele ja oma pojale!

14 Sest nõnda ütleb ISSAND, Iisraeli Jumal: Jahu ei lõpe vakast ja õli ei vähene kruusist kuni päevani, mil Issand annab maale vihma.»

15 Ja naine läks ning tegi Eelija sõna järgi. Ja temal, samuti Eelijal ja naise perel oli süüa kauaks ajaks:

16 Jahu ei lõppenud vakast ja õli ei vähenenud kruusist ISSANDA sõna peale, nagu ta Eelija läbi oli öelnud.

---

¹ Salmid 2–7 on EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskavast välja jäetud.

Sissejuhatus

Juudi traditsioonis liigitatakse Kuningate raamat[ud]², nagu ka Joosua, Kohtumõistjate ja Saamueli raamatud, «varajaste prohvetite» alla³, kristlikus traditsioonis loetakse nad enamasti «ajalooramatute» hulka. Vana traditsiooni kohaselt on Kuningate raamatu[te] autoriks suuremas osas prohvet Jeremija⁴, uuem piibliteadus on enamasti seisukohal, et tegemist on erinevatest allikatest kombineeritud teosega, mis pärineb põhiosas eksiilning sellele järgnevast ajast ja kujutab endast nn deuteronomistlikku ajalookirjandust.

Kuningate raamatut (raamatuid) lugedes on näha, et tavapärase ajalookirjandusega siiski tegemist ei ole, kuna erinevatele ajajärkudele ja isikutele (eeskätt kuningatele) pööratakse ebaproportsionaalselt palju või vähe tähelepanu. See näitab, et autori taotluseks ei ole mitte anda kiretut ülevaadet Iisraeli ja Juuda [kuningate] ajaloost, vaid tegemist on teoloogilise ja tõepoolest prohvetliku raamatuga, mille eesmärgiks on ligi neljasaja aasta pikkuse ajalooajaloo näitel kujutada Jumala ja Tema rahva vahekorda, ühtlasi ajaloos toimunut, toimuvat ning toimuma hakkavat selle varal seletades ja mõtestades.

Kuningate raamatu[te] valdav suhtumine Põhjariiki ja selle kuningatesse on negatiivne. Põhjus on ilmne: alates Jerobeami ajast on Põhja-Iisrael taganenud ning andunud väärade jumalateenistusele (vrd 1Kn 12:26–33), kusjuures see ei ole mitte niivõrd poliitiline, vaid eeskätt usuline probleem, kuna see on vastuolus nii Jumala ja Iisraeli rahva vahel sõlmitud lepinguga kui Taavetile antud tõotustega ja tema soo jumaliku kutsumusega.

Kuningate kõrval (ja enamasti nende vastastegelasena) kujutatakse Kuningate raamatu[te]s Issanda prohveteid, kellest kõige enam ruumi pühendatakse Eelijale ja Eliisale, aga nimetatakse ka teisi, näiteks Miikat ja Jesajat. Kuningad, isegi need, keda näidatakse enam-vähem positiivses valguses, suhtuvad prohvetitesse enamasti nagu paratamatutesse tülitakitajatesse, kellega tuleb siiski arvestada ja võimalust mööda hästi või vähemalt neutraalselt läbi saada ning kelle poole pöördutakse (vahel ka vastutahtmist) siis, kui kas kuningas isiklikult või kogu maa on sattunud kitsikusse.

Kuningate raamatu[te] keskseks sõnumiks on kuulutus Issanda ustavusest ning, sõltuvalt sellest, kuidas Jumala rahvas Tema ustavusele vastab, kas õnnistusest ja jumalikust kaitsest või vastupidi, kohtust ja karistusest. Nii Iisraeli riigi jagunemise kui mõlema kuningriigi langemise põhjusena nähakse eeskätt valitsejate taganemist õigest

---

² Heebrea traditsioonis on tegemist ühe raamatuga, varajasim kaheks jagamine on leitav Septuagintas pealkirjadega Βασιλειών Γ' ja Βασιλειών Δ'.

³ «Hilised prohvetid» on Jesaja, Jeremija, Hesekiel ja 12 «väikest prohvetit» Hooseast Malakini (Taaniel ei kuulu juudi traditsiooni järgi mitte prohvetite, vaid kirjade (poetilise kirjanduse) hulka).

⁴ Babüloonia Talmud, Baba Bathra 15a.

jumalateenistusest ning oma kohustuste täitmisest rahva juhtimisel ja õigel teel hoidmisel. Jumala ustavus – ja julgustus loota Tema peale ka kõige väljapääsmatuina näivais olukordades – tuleb mitmel korral esile ka prohvet Eelija lugudes. Seda nii Jumala ustavuse vastandamise kaudu Iisraeli ja eriti tema valitsejate truudusetusele – väärrib tähelepanu, et see ustavus saab avalikuks isegi siis, kui Jumal oma rahvast karistab, näiteks põua ja sellest tuleneva näljahäda läbi –, kui ka seeläbi, et Jumal ei keela oma abi isegi paganaile, kui nood on valmis Tema sõna usaldama ja kuulda võtma⁵.

Keelelisi märkuseid

Eelija – אֵלִיָּהוּ – nimi אֵלִיָּהוּ tähendab «minu Jumal on Issand (Jaah)».

Ahabile – אֶל־אֲחָב – nimi אֲחָב tuleneb sõnadest אָח – «vend» – ja אָב – «isa» – ning tähendab «isa vend».

Neil aastail ei ole kastet ega vihma – אִם־יְהִיָּה הַשָּׁנִים הַאֵלֶּה טַל וּמָטָר – siin ei ole tegemist mitte lihtsa tõdemusega, vaid tõenäoliselt lühendatud vannutusvormeliga, mille täielik kuju võiks tõlkes olla: «...kui neil aastail peaks tulema kastet ja vihma [siis tehku Issand minuga seda ja teist]».⁶

Muidu kui minu sõna peale – כִּי אִם־לִפִּי דְבָרִי – sõnasõnalt «kui [vaid] minu suu sõna peale».

Issanda sõna – דְּבַר־יְהוָה – väljend «Issanda sõna» (õigupoolest JHWH sõna, kuna originaalis kasutatakse siin ja järgnevates salmides Jumala nime יהוה) tähistab siinkohal Jumala eneseilmutust.

Ning ole varjul – וְנִסְתַּרְתָּ – sõna סָתַר tähendab «[ennast ära] peitma».

Kriti – nimi כָּרִית tuleneb verbist כָּרַת – «lõikama», «ära/maha lõikama». Seda verbi kasutatakse ka lepingu sõlmimise tähistamiseks, siinkohal aga võib see viidata ka sellele, et tegemist võis olla kõrbepinnasesse uuristunud ja enamuse aastast kuivanud jõeoruga.

Jõe ääres – בְּנַחַל – sõna בְּנַחַל ei tähista enamasti mitte pidevalt voolavat jõge, vaid pigem vadi ja selles hooajaliselt tulvavat kõrbejõge.

⁵ Vrd Lk 4:25j: Tõepoolest, ma ütlen teile, palju lesknaisi oli Iisraelis Eelija päevil, mil taevas oli kolm aastat ja kuus kuud suletud, nii et suur nälg tuli üle kogu maa, aga Eelijat ei läkitatud kellegi juurde nendest, vaid Sareptasse Siidonimaal ühe lesknaise juurde.

⁶ Sarnaselt ka salmis 12: אִם־יֵשׁ־לִי – «ei ole mul» –, mida võiks tõlkida: «...kui mul oleks [siis...]»

Ida pool Jordanit – על־פְּנֵי הַיַּרְדֵּן – sõnasõnalt «Jordani palge ees».⁷

Jõest saad sa juua – וְהָיָה מִהַנְּחָל תִּשְׁתָּהּ – õigupoolest «Ja sünnib (saab olema), et sa jood jõest».⁸

Olen käskinud – צִוִּיתִי – sõna צָוָה tähendab «korraldust andma», «ülesannet andma».

Kaarnaid – וְאֶת־הָעֵרְבִים – sõna עָרַב – «kaaren» – tuleneb verbist עָרַב – «pimenema» – ning viitab ilmselt kaarnate (ehk ronkade) mustale sulestikule.

Toita – לְבַלְכֶלֶךְ – sõna כוּלֵ תähendab «hoolitsema», «varustama», ka «toitma». Siin kasutatud grammatilist vormi võiks tõlkida ka «...seal sinu eest hästi hoolitseda» või «...sind seal kõigea korralikult varustada».

Aga mõne aja pärast juhtus – וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים – sõnasõnalt «Ja päevade lõpul sündis».⁹

Võta kätte – קוּם – õigupoolest «Tõuse».

Sareptasse – צָרְפַּתָּה – nimi צָרְפַּת tähendab «sulatusahi».

Siidonile – לְצִידוֹן – nimi צִידוֹן tuleneb verbist צוּד – «[jahti pidades] varitsema».

Lesknaist – אִשָּׁה אֶלְמָנָה – sõna אֶלְמָנָה – «lesk» – tuleneb verbist אָלַם – «üksinduses olema», «hüljatud olema».

Ja ta võttis kätte – וַיִּקֶּם – «Ja ta tõusis».

Too mulle ka paluke leiba – לְקַח־יֵנָּא לִי פַת־לֶחֶם בְּיָדְךָ – sõnasõnalt «too mulle oma käes ka paluke leiba».¹⁰

Paar puutükki – שְׁנַיִם עֲצִים – «kaks oksaraagu» – see väljend tähistab äärmuslikku (ja lootusetut) vähesust.

⁷ 1739. aasta Piiblis: «mis on Jordani kohhal».

⁸ 1739. aasta Piiblis: «Ja se sünnib, et sa jõest võttad jua». Tegemist võib olla olulise tõlkenüansiga, kuna Eelija võis pidada ebatõenäoliseks, et tal oleks põuaolukorras võimalik leida vett kuivanud kõrbejõe sängist.

⁹ 1739. aasta Piiblis: «Ja se sündis aasta pärrast».

¹⁰ 1739. aasta Piibel: «To ommas käes, pallun ma, üks palloke leiba.» Võib-olla annab Eelija siin mõista, et ta teab, et lesknaisel pole talle anda rohkem kui tõepoolest vaid üksainus pihku mahtuv leivapaluke.

Et me saaksime veel süüa, enne kui sureme – וְאִכְלֵנָהּ וְנָמֹתָנוּ – sõnasõnalt «ja me sööme selle ära ja sureme».

Kook – עֶגֶה – sõna עֶגֶה tähistab kiiruga valmistatud, kuumadel kividel küpsetatud lamedat leiba.¹¹

Kauaks ajaks – יָמִיךָ – «päevadeks».¹²

Sisuline analüüs

1Kn 17:1 mainitakse esimest korda Eelijat – mitte kui Issanda prohvetit, vaid kui tisbelast Gileadi Tisbest. Prohvetina tituleerib Eelija ennast esmakordselt 1Kn 18:22. Kuigi Eelija ümber kogunes õpilaste ring, kellest tuntuim oli Eliisa, võib 1Kn 17:1 alusel arvata, et tegemist ei olnud vähemalt alguses mitte «professionaalse» prohvetiga, vaid kellegagi, kes järgis Jumala kutset hädavajadusel, olukorras, kus enam midagi muud üle ei jäänud.

Nimelt maalikse 1Kn 16 lõpus Iisraeli usulisest olukorrast üsna lootusetu pilt: «Ahab, Omri poeg, sai Iisraeli kuningaks [...] ja läks ning teenis Baali ja kummardas teda. Ja ta püstitas Baalile altari Baali kotta, mille ta Samaariasse oli ehitanud. Ja Ahab valmistas Ašera kuju. Ahab tegi Issanda, Iisraeli Jumala vihastamiseks veel rohkem kui kõik Iisraeli kuningad, kes enne teda olid olnud.» (1Kn 16:29.31–33)

Kui nüüd Eelija kuningale vastu astudes aastatepikkust põuda kuulutab, siis ei ole tegemist mitte ainult ühega võimalikult ränkadest karistustest, mis toob kaasa nii otseseid kannatusi kui rohkeid ebaseeldivaid tagajärgi, vaid ka otsese väljakutse ja sõjakuulutusega Ahabi viljeletud valereligioonile. Baal oli nimelt viljakuse, aga ka ilma (iseäranis tormi ja vihma) jumalus¹³ – Eelija näitab aga, nagu ka järgnevas jõukatsumises Baali prohvetitega (1Kn 18:20–40), et Baal on vaid tühine ebajumal ning tõeline Jumal, kelle käes on kontroll ka ilmastikuolude üle, on Issand.

Kuigi seda otseselt ei nimetata, võiksime 1. Kuningate raamatu 17. peatükki või vähemalt selle esimest seitset salmi käsitleda teatavas mõttes Eelija kutsumise (ja läbikatsumise loona): ta kuulutab kuningale Issanda meelevolda ning vannub elava Jumala nimel, et tema kuulutus on tõsi ja ta sõnad saavad teoks, aga selle asemel, et meile öeldaks midagi Ahabi reaktsiooni kohta, kõneldakse hoopis sellest, et Jumal

¹¹ Vrd nt 2Ms 12:39: עֶגֶת מִצֹּת – וַיֵּאָפוּ אֶת-הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם מִמִּצְרַיִם – «Ja nad küpsetasid taignast, mis nad Egiptusest olid toonud, hapnemata leivakakkusid...»

¹² 1739. aasta Piiblis: «ühhe aasta».

¹³ «Sest nüüd tõesti oma vihmahoo aja / Baal võib määrata kindlaks, tormikaariku aja, / anda kuulda oma häält pilvedes, / välgutada maad oma piksega!» (Baalil eepos. Foiniikia keelest tõlkinud Amar Annus)

saadab Eelija pakku peagi kuivava (või juba kuivanud) kõrbejõe äärde, millest ta peab endale joogiks vett ammutama, jättes mure oma igapäevase toidupoolise eest kaarnate hoolde, kellel ei ole erinevate rahvaste loomamütoloogias enamasti kuigi usaldusväärne maine¹⁴.

Eelija usaldab Jumalat ja kogeb nii Tema väge (talle antakse vett ja toitu ka põua- ja näljaajal) kui ka Tema ustavust ja seda, et Jumala jaoks pole miski võimatu. Sellisena olid Kriti jõe ääres veedetud päevad Eelijale hädavajalikuks ettevalmistuseks nii nendeks puhkudeks, mil tema ülesandeks oli aidata teisi nende lootusetuina näivates eluolukordades, kui eriti selleks, et astuda vastu ebajumalateenistusele. Kusjuures nende kahe vahel vahetegemine on õigupoolest üsna tinglik, kuna viimselt on kõik, mis ühe prohveti elus aset leiab, osaks tema kutsumusest ja kuulutusest.

Pärast seda, kui Eelija oli Kriti jõe ääres läbi katsutud, läkitas Issand ta Siidonile kuuluvasse Sareptasse, s.t Iisraelist välja. Küllap ühelt poolt selleks, et Eelija saaks end jätkuvalt varjata kuninga viha eest, teisalt aga selleks, et – ühe vaese lesknaise hukkumisest pääsemise kaudu – anda sõnum kuningale (kelle naine Iisebel oli Siidoni kuninga tütar – 1Kn 16:31) ja tema ebajumalapreestritele, Iisraelile ja teistelegi rahvastele, kui nende hulgas peaks olema kedagi, kes tahab kuulda ja on valmis kuuletuma.

On märkimisväärne, et Sarepta naine tunneb Eelijas ära iisraellase ning identifitseerib ta usulisel alusel: «Nii tõesti kui ISSAND, su Jumal, elab...» (1Kn 17:12) See on oluline ka Eelijale endale, kes kõneleb Issandast nii Ahabi kui Sarepta naisega rõhutatult kui Iisraeli Jumalast (vrd 1Kn 17:1.14) – antud loo kontekstis ei tähenda see aga mitte niivõrd Iisraeli Jumala meelevalla ja tegutsemise piiramist ühe maa ja rahvaga, vaid pigem vastupidi: ridade vahelt kumab selge veendumus, et Iisraeli Jumal on [ainus] tõeline Jumal, kellel on meelevald kõigi maade ja rahvaste üle.

Just sellepärast läkitaski Issanda sõna Eelija Siidoni alale – mitte, et ennast pelgalt Ahabi eest varjata, vaid et teha avalikuks Iisraeli valitsejate ja paraku ilmselt ka enamuse rahva poolt hüljatud Jumala tõeline vägi ja au.

Eelija teeb siin Sarepta naisega sedasama, mida Issand oli eelnevalt tema endaga teinud, nimelt paneb ta proovile: «Mine tee, nagu sa oled öelnud! Aga esmalt valmista sellest mulle pisike kook ja too see minule!» (1Kn 17:13). Tuletame meelde, et naisel oli kodus vaid peotäis jahu (1Kn 17:12), mis ei oleks teda ega tema poegagi näljasurmast päästnud – oleks seda vaid edasi lükanud. Nüüd aga ütleb keegi võõras talle, et ta sellegi pisku temale ohverdaks, uskudes, et tal pärast seda veel midagi enda ja oma pere jaoks üle jääb...

---

¹⁴ Vrd nt li 38:41: Kes valmistab kaarnale roa, kui ta pojad karjuvad Jumala poole, toiduta ümber hulkudes? – Muuhulgas annab taolisest kuvandist tunnistust ka saksa–eesti Rabenmutter ehk rongamaa.

Mitte ilmaasjata ei toonud Jeesus toda lesknaist päästva usu eeskujuks (Lk 4:25j), ja on päris kindel, et siin ei ole küsimus mitte lihtsalt ühe üksikisiku usus ja pääsemises, vaid Sarapta lesknaine kehastab kõiki paganaid; temale osaks saanu kannab endas kogu inimkonnale suunatud sõnumit Jumala armust ja universaalsest päästetahtest. Ja kahtlemata sellestki, et ei ole muud Jumalat peale Issanda – ning seda tõde ei väära isegi inimkonna ajaloos päris tihti esinev olukord, kus kõikvõimalikke ebajumalaid ja nende austajaid näib olevat mõõdetamatult rohkem kui neid väheseid, kes jäävad lootma ainsa tõelise Jumala ustavusele ja abile.

Jutluseks

EELK Kirikukäsiraamatu järgi on Nelipühale järgneva kuueteistkümnenda pühapäeva teemaks «Jumala hoolitsus». Käsiraamat avab teema järgmiselt: «Jeesus õpetab, et Jumalasse uskuv inimene ei pea tundma muret iga asja pärast. Taevane Isa kannab tema eest hoolt ja aitab otsida seda, mis on tähtsaim – Jumala riiki ja Tema õigust. Nõnda vabastab Jumal inimese tegema head oma ligimesele. Kristlane peab meeles Jeesuse sõnu: «Õndsam on anda kui võtta!»»

Teise lugemisaasta Epistel (Fl 4:10–14) toob meieni püha Pauluse tänu talle Filipi koguduse poolt osaks saanud hoole ja armastuse eest, millele apostel lisab tunnistuse oma täielikust usaldusest Jumala vastu nii heas kui halvas, nii külluses kui puuduses, kinnitades oma vankumatut veendumust Jumala kõikehõlmavast meelevallast sõnadega: «Ma suudan kõik Tema läbi, kes teeb mind vägevaks.»

Pühapäeva Evangeelium (Lk 10:38–42) jutustab loo Jeesuse võõrustamisest Marta ja Maarja poolt. Marta külalislahkele toimetamisele eelistab Issand Maarja jäägitut andumust – Vana Testamendi lugemise kontekstis võime siin näha inimlikule, välisele, tihtipeale ka (nagu näiteks valereligionide puhul) omaenda väljamõeldule rajanemise vastandamist täielikule, sageli inimlikult ebaratsionaalsena tunduvale usaldusele Jumala vastu. See ei tähenda, nagu Jeesus tõrjuks põhimõtteliselt Marta teenimisvalmidust (nagu ka apostel Paulus ei tõrju oma lootust täielikult Jumalale pannes filiplaste abivalmidust – vrd Fl 4:14), aga see tuletab meile meelde, et kui on vaja valida inimese ja Jumala, kuninga religiooni ja tõelise usu, Baali ja Issanda vahel, siis peab valik olema ühemõtteline ja tingimusetu; mõlemat korraga ei saa (vrd ka 1Kn 18:21: «Kui kaua te lonkate kahe karguga? Kui Issand on Jumal, siis käige tema järel; aga kui Baal on see, siis käige tema järel!»).

Lisaks Jumala hoolitsusele, nagu soovitab pühapäeva teema, juhivad teise lugemisaasta pühakirjatekstitid kahtlemata tähelepanu Jumala ustavusele ja Tema usaldamisele, Tema meelevald ja päästetahte universaalsusele ning jäägitule usule, mida vastusena sellele nõutakse inimeselt. Eelija usukindlus tuleb esile nii neis vannutatavates sõnades, millega

ta kuninga poole pöördub («Nii tõesti, kui elab Issand...»); vt ka keelelist märkust väljendi «Neil aastail ei ole kastet ega vihma» kohta), kui eeskätt selles, et ta on üldse valmis kuningale vastu astuma. Ja mitte vähemat usukindlust ei nõua ka Issanda sõna peale Kriti jõe äärde ning hiljem Sareptasse minemine – kõik see oli taoline «vastu lootust lootmine», mida apostel Paulus mainib Aabrahami puhul (Rm 4:18). Ehk kõige silmatorkavam Vana Testamendi lugemises on aga see, et samasugust usukindlust näitab üles ka Sarepta lesknaine, võõramaalane, kellelt ei oleks justkui üldse põhjust midagi niisugust oodata.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Üks Jumal ja palju Baale. – Kuidas leida julgust ja jõudu jääda kindlaks siis, kui kõik näib langevat? Eelija ajad ei erinegi nii väga meie omadest...
2. Ainult sõnadest ei piisa. – Nagu Eelija pidi oma sõnu kuningale kinnitama jäägitu usalduse läbi Jumala vastu, mis tähendas Jumala sõnale järgnemist ka siis, kui see saatis kõrbesse vee ja toidu järele, nii on meiegi usutunnistuse kriteeriumiks ustavus Jumalale ka siis, kui see on vastuolus valdava arvamusega ja võib inimlikult isegi mõistusevastane tunduda.
3. Jumal on ustav. – Meie ustavus, meie usaldus Jumala suhtes, meie usk Temasse oleksid tühised ja mõttetud, kui neile ei eelneks Jumala arm ja ustavus. Tema on ustav – just see on alus, millele võime end rajada ka «lootuse vastu lootes» (vrd Rm 4:18)¹⁵, s.t siis, kui ainsaks vee ammutamise kohaks on kuivanud kõrbejõgi, kui meie toidu eest peavad hoolitsema kaarnad, kui vakka on jäänud vaid peotäis jahu ning õli näib kruusist lõppevat. Siis – võib-olla ainult siis, kuna langenud inimene ei ole võimeline muul viisil taipama – saab vaieldamatult selgeks, et Issand elab ja meie koos Temaga; et õigupoolest on tarvis vaid üht, ja õndsad on need, kes selle on valinud.

---

¹⁵ Just nii on tõlgitud 1739. aasta Piiblis: «...on lotusse wasto lotes usknud».